

Sygn. akt I UK 336/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 maja 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gersdorf

SSN Zbigniew Hajn

w sprawie z odwołania M. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

o rentę z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 maja 2010 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 5 maja 2009 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.**

Uzasadnienie

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z 9 października 2007 r. odmówił M. G. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. wyrokiem z dnia 6 sierpnia 2008 r., zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonemu prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową od 1 lipca 2007 r. na stałe.

Sąd Okręgowy ustalił że M. G. urodzony 5 marca 1949 r., z zawodu ślusarz, pracował jako pracownik fizyczny w pyłach związków organicznych, w tym w azbestie. Ośrodek Medycyny Pracy w K. wydał w dniu 13 lutego 2001 r. orzeczenie lekarskie o rozpoznaniu u odwołującego się choroby zawodowej - pylicy azbestowej płuc w stanie wydolności układu oddechowego. Decyzją Powiatowego Inspektora Sanitarnego w C. z dnia 12 marca 2001 r. stwierdzono u odwołującego się chorobę zawodową - pylicę azbestową płuc.

Na podstawie przeprowadzonego postępowania dowodowego przed Sądem Okręgowym, Sąd ten ustalił, że u odwołującego się stwierdzono pylicę azbestową płuc w fazie wydolności wentylacyjnej płuc. Schorzenie to powoduje niezdolność do pracy w związku z chorobą zawodową, wobec czego, odwołujący się jest trwale, częściowo niezdolny do pracy w charakterze ślusarza i do jakiegokolwiek innej ciężkiej pracy fizycznej. Częściowa niezdolność do pracy w narażeniu na czynniki drażniące, w tym azbest, powstała najprawdopodobniej już w latach siedemdziesiątych, a potwierdzona została dopiero w 2001 r. Stan zdrowia odwołującego się wynika z wcześniejszego narażenia na czynniki szkodliwe, w tym azbest, które to narażenie skutkuje aktualnym obrazem klinicznym w postaci odchyień w badaniu fizykalnym oraz obrazem radiologicznym śródmiąższa płuc. Powrót odwołującego się do pracy w charakterze ślusarza lub do ciężkiej pracy fizycznej czy pracy przy narażeniu na zawodowy czynnik szkodliwy może skutkować uaktywnieniem przewlekłego schorzenia śródmiąższowego płuc. Odwołujący się w postępowaniu przed Zakładem Ubezpieczeń Społecznych nie był opiniowany czy badany przez specjalistę chorób płuc.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych w piśmie procesowym z dnia 20 lutego 2008 r. nie zgodził się z opinią biegłego lekarza sądowego specjalisty chorób płuc uznającą odwołującego się za niezdolnego do pracy. Organ rentowy podniósł, że niemożność powrotu odwołującego się na stanowisko pracy, na którym powstała choroba zawodowa nie jest jednoznaczna z orzeczeniem częściowej niezdolności do pracy, bowiem istnieje możliwość zatrudnienia go na innym stanowisku pracy zgodnie z poziomem posiadanych kwalifikacji. W ocenie organu rentowego choroba zawodowa nie spowodowała u odwołującego się takich następstw, które powodowałyby niezdolność do pracy na innym stanowisku bez narażenia na czynniki szkodliwe, bowiem pylica płuc jest w fazie wydolności wentylacyjnej płuc. Natomiast w piśmie procesowym z dnia 23 maja 2008 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych podniósł, iż schorzenie płuc z istniejącymi zmianami w RTG nie powoduje niewydolności oddechowej ani wentylacyjnej i stanowi tylko przeciwwskazanie do pracy w narażeniu na azbest. Odwołujący się nie wniósł zarzutów do opinii biegłego lekarza sądowego specjalisty chorób płuc.

Sąd Okręgowy, w celu wyjaśnienia wątpliwości podniesionych przez organ rentowy, zlecił biegłemu sądowemu sporządzenie opinii uzupełniających.

Sąd podkreślił, że jedną z trzech wymienionych w art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r., Nr 39, poz. 353 ze zm.) przesłanek niezbędnych do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy jest stwierdzenie niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12-14 tej ustawy. Według Sądu pierwszej instancji odwołujący się cierpi na pylicę azbestową płuc, która zgodnie z jednoznaczną i wiarygodną opinią biegłego sądowego specjalisty chorób płuc, którą Sąd przyjął za postawę ustaleń - istotnie ogranicza jego zdolność do pracy zgodnie z posiadanymi kwalifikacjami pracownika fizycznego. Orzeczony okres niezdolności do pracy na stałe jest wynikiem przyjęcia - za biegłym sądowym specjalistą chorób płuc, że mimo kontynuowanego leczenia nie można w przyszłości uzyskać poprawy stanu zdrowia odwołującego się, a ewentualne podjęcie pracy fizycznej z narażeniem na wysiłek fizyczny może przynieść pogorszenie stanu zdrowia.

Powyższy wyrok został zaskarżony apelacją wniesioną przez organ rentowy.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 5 maja 2009 r., oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny uznał, że przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było prawo wnioskodawcy do renty z tytułu stwierdzonej u niego choroby zawodowej - pylicy azbestowej płuc. Prawo do renty z tytułu choroby zawodowej przysługuje w myśl art. 6 ust.1 pkt 6 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.) ubezpieczonemu, który stał się niezdolny do pracy do pracy wskutek choroby zawodowej. Definicję niezdolności do pracy zawiera art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), zgodnie z którym niezdolną do pracy w rozumieniu ustawy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu (ust. 1). Całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy (ust. 2), natomiast częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (ust. 3). Przepis ten ma zastosowanie w niniejszej sprawie w związku z art. 17 ust.1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych. Wobec podniesionych przez organ rentowy zarzutów Sąd Apelacyjny uznał za niezbędne uzupełnienie zebranego w sprawie materiału dowodowego. W tym celu dopuścił dowód z opinii innego specjalisty pulmonologa, na okoliczność, czy wnioskodawca jest niezdolny do pracy w związku z chorobą zawodową. Przeprowadzone uzupełniające postępowanie dowodowe dało, w ocenie Sądu Apelacyjnego, pełną podstawę do przyjęcia, że wnioskodawca jest częściowo niezdolny do pracy w związku z chorobą zawodową na stałe, zgodnie z powołanymi przepisami. Sąd Apelacyjny uznał powyższą opinię za miarodajny dowód w sprawie mając na uwadze to, że została ona wydana z uwzględnieniem załączonej do akt dokumentacji lekarskiej i wyników przeprowadzonych badań oraz wyczerpująco i w sposób przekonywający uzasadniona. Biegła rozpoznała u wnioskodawcy pylicę płuc azbestową, rozsianą ze zgrubieniami i zwapnieniami opłucnowymi w fazie

progresji, z następowym, dużego stopnia upośledzeniem sprawności układu oddechowego, z ograniczeniem pojemności życiowej łagodnego stopnia. Biegła podkreśliła, że od chwili wykrycia azbestozy, proces chorobowy u wnioskodawcy był zaawansowany, ze zmianami miąższowymi i opłucnowymi. Azbestoza jest schorzeniem bardzo obciążającym, powodującym nieodwracalne rozlane włóknienie tkanki płucnej i opłucnej, z tendencją do samoistnej progresji. Biegła wskazała, iż jakkolwiek nie stwierdziła u wnioskodawcy (w spoczynku) cech niewydolności oddechowej, ale badania wysiłkowe, przeprowadzone w czasie pobytu w szpitalu wykazały, że w toku tych badań występowały kliniczne objawy niedotlenienia organizmu. W ocenie biegłej, powyższe dolegliwości w dużym stopniu upośledzają organizm wnioskodawcy, powodując ograniczenie zdolności do wykonywania pracy w znacznym stopniu, w związku z chorobą zawodową. Ustosunkowując się do zarzutów organu rentowego biegła podała, iż nieujawniająca się w spoczynku niewydolność oddechowa, nie wyklucza w żadnym stopniu istnienia niewydolności oddechowej występującej w czasie obciążenia wysiłkiem (prawidłowy wynik badania pirograficznego nie ma znaczenia w ocenie stopnia zdolności do pracy).

Na podstawie powyższej opinii sądowo-lekarskiej, zgodnej z wcześniejszą opinią, Sąd Apelacyjny ustalił, że wnioskodawca jest częściowo, na stałe niezdolny do pracy w związku z chorobą zawodową, albowiem utracił w znacznym stopniu zdolność do wykonywania zatrudnienia, zgodnego z posiadanymi kwalifikacjami - co w świetle powołanych wyżej przepisów uzasadnia przyznanie mu prawa do renty z tego tytułu.

Wobec tego, iż organ rentowy nie zgłosił zastrzeżeń do powyższej opinii, Sąd Apelacyjny przyjął, że wnioskodawca wobec stwierdzonych dolegliwości utracił niewątpliwie w znacznym stopniu zdolność do pracy, do której posiada kwalifikacje. Możliwość przekwalifikowania nie jest równoznaczna z pojęciem jakiegokolwiek pracy prostej, lecz oznacza albo przekwalifikowanie w ramach posiadanych już ogólnych kwalifikacji, albo zdobycie nowego zawodu. Mając jednakże na uwadze zarówno stan zdrowia wnioskodawcy, jak i jego wiek oraz zdolności psychofizyczne, zdobycie nowego zawodu bądź przekwalifikowanie w ramach nabytych uprawnień jest, w ocenie Sądu drugiej instancji, praktycznie niemożliwe. Sąd wskazał, że

możliwość podjęcia jakiegokolwiek prostej pracy, w sytuacji, gdy ubezpieczony utracił zdolność do pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami, nie oznacza przekwalifikowania warunkującego odzyskanie zdolności do pracy zarobkowej, o którym mowa w art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, i nie stanowi przeszkody do uznania częściowej niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 3 tej ustawy.

Powyższy wyrok został w całości zaskarżony skargą kasacyjną wniesioną przez organ rentowy, w której zarzucono naruszenie przepisów postępowania: „art. 217 § 1 k.p.c., 227 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. poprzez: pozbawienie organu rentowego możliwości zgłaszania zarzutów przeciwko dodatkowej opinii biegłego pulmonologa powołanego przez Sąd Apelacyjny, pominięcie stanowiska organu rentowego oraz przyjęcie, że opinia ta wyjaśniła sprawę mimo naruszenia zasady równego traktowania stron i naruszenia zasady wnikliwego przeprowadzania postępowania dowodowego a w konsekwencji do naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów, poprzez nie rozważenie w sposób wszechstronny zebranego w sprawie materiału dowodowego”. Organ rentowy podniósł, że nie została mu doręczona opinia z 22 marca 2009r. w związku z czym nie mógł się do niej ustosunkować ani zgłaszać dowodów.

W związku z powyższym wniesiono o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy, zważył co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się uzasadniona aczkolwiek jej zarzuty nie zostały w większości powiązane z odpowiednimi przepisami postępowania. Przede wszystkim trzeba zauważyć, że zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie może odnieść skutku, ponieważ skarga kasacyjna nie może być oparta na zarzutach dotyczących ustalenia faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.) a przepis art. 233 § 1 k.p.c. wprost odnosi się do oceny dowodów określając jej ramy. Zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. nie jest właściwie postawiony, gdyż przepis ten dotyczy przedmiotu postępowania dowodowego a skarżący organ rentowy nie twierdzi, że Sąd Apelacyjny prowadził postępowanie dowodowe na okoliczność ustalenia

faktów niemających istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia lub zaniechał przeprowadzenia dowodów dla ustalenia faktów o takim znaczeniu.

Istotą zarzutu kasacyjnego jest pozbawienie strony możliwości wypowiedzenia się co do dowodu mającego istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy w postaci opinii biegłego lekarza pulmonologa. Strona ma prawo aż do zamknięcia rozprawy przytaczać okoliczności faktyczne i dowody na uzasadnienie swych wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej, co wynika z art. 217 § 1 k.p.c. będącego podstawą skargi. Organ rentowy utrzymuje, że nie otrzymał odpisu opinii biegłego sporządzonej w wyniku postanowienia Sądu Apelacyjnego i nie mógł się do niej ustosunkować, natomiast Sąd uznał (w uzasadnieniu wyroku), że nie zgłosił on zastrzeżeń do tej opinii.

Przewodniczący Wydziału w Sądzie Apelacyjnym wydał zarządzenie o przeprowadzeniu rozprawy w dniu 5maja 2009 r. oraz o zawiadomieniu stron o tej rozprawie wraz z doręczeniem im odpisów opinii (k. 89). Sąd dysponował dowodami doręczenia zawiadomień, z których jednakże nie wynikało, że zostało wykonane zarządzenie o doręczeniu organowi rentowemu odpisu opinii. W treści dowodu doręczenia zawiadomienia widnieje jedynie wzmianka o doręczeniu zawiadomienia o rozprawie (k. 92). W takiej sytuacji, bez wyjaśnienia, czy strona otrzymała odpis opinii nie było możliwe zamknięcie rozprawy i wydanie wyroku. Rozprawa winna ulec odroczeniu na podstawie art. 214 k.p.c. Doręczenie wezwania bez doręczenia odpisu opinii a zatem dowodu, którego roztrząsaniu poświęcona miała być rozprawa, było nieprawidłowe w rozumieniu tego przepisu.

Pozbawienie strony możliwości wypowiedzenia się co do przeprowadzonego przez sąd dowodu oznacza takie naruszenie zasad postępowania, które musi być ocenione jako pozbawienie możliwości obrony jej praw prowadzące do nieważności postępowania (art. 379 pkt 5 w związku z art. 391 § 1 k.p.c.). Sąd Najwyższy z urzędu bierze te okoliczności pod rozwagę (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Pogląd o takiej wadze rozważanego uchybienia był już wyrażany w orzecznictwie Sądu Najwyższego w wielu orzeczeniach. Tytułem przykładu można wymienić wyrok z dnia 3 lipca 2007 r. I UK 40/07 (OSNP 2008 nr 15-16, poz. 236) i wyrok z dnia 16 lipca 2008 r. I UK 3/08 (nieopublikowany). Analogiczne poglądy wyrażał też Europejski Trybunał Praw Człowieka badający przestrzeganie

prawa do sądu przez państwa – strony Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1959 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.). Między innymi w orzeczeniu z dnia 18 lutego 1997 r. w sprawie Niedrost- Huber przeciwko Szwajcarii (RJD 1997 – I) Trybunał podkreślił, że strona ma prawo zapoznania się i skomentowania każdego dowodu. Bez dostatecznej wiedzy o tym, że strona otrzymała odpis opinii biegłego ten standard postępowania nie został zachowany.

Z tych względów zaskarżony wyrok podlegał uchyleniu a sprawa przekazaniu do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).